

Komenda Główna Straży Granicznej

<https://strazgraniczna.pl/pl/pozostale-informacje/promocja-i-historia-formacji/historia-sg/10907,Ku-Niepodleglej.html>

2023-06-10, 02:03

Ku Niepodległej

Maciej Pietraszczyk
10.11.2022

11 listopada obchodzimy Narodowe Święto Niepodległości. Tego dnia w 1918 roku w wyniku krótkiego powstania, zainicjowanego przez polską konspirację niepodległościową na czele z Polską Organizacją Wojskową, uwolniona została Warszawa, a okupacyjne siły niemieckie zostały rozbrojone.

„Bo ni z tego ni z owego mamy Polskę na pierwszego”

Józef Piłsudski

Wojciech Korkuc, Ojcowie Niepodległości

Odzyskiwanie Niepodległości nie zaczęło się w listopadzie 1918 roku, ani w tym momencie się nie zakończyło. Pierwsze rysy na stworzonym przez zaborców systemie zniewolenia narodu polskiego zaczęły się pojawiać już w momencie podpisywania traktatów rozbiorowych. Stąd trwające przez cały wiek XIX różne podejmowane przez zaborców próby zbrojnej i politycznej pacyfikacji polskiego ruchu niepodległościowego na przemian z inicjatywami ułożenia jakoś relacji z podbitym narodem.

Wojciech Kossak, Orleńta Lwowskie

Szybko jednak okazało się, że bez przywrócenia jedności i całości terytorialnej państwa. poszanowania wolności obywatelskich oraz przynajmniej daleko posuniętej autonomii politycznej, żadna próba ułożenia relacji między zaborcami a polską ludnością nie może przynieść sukcesu. Na dłuższą metę nieskuteczne okazywały się także metody zbrojnej pacyfikacji i policyjnych represji.

W efekcie państwa zaborcze po kolei zaczęły uginać się pod naciskiem polskiego żywiołu, decydując się na większe lub mniejsze ustępstwa. Austro-Węgry nawet poważnie rozważały możliwość odbudowy państwa polskiego w ramach monarchii Habsburgów. Procesy te zbiegły się z demokratyzacją państw zaborczych, zwiększeniem roli parlamentów, upowszechnieniem niezależności sądów i rozwojem coraz bardziej wolnej prasy.

Kiedy doszły konflikty między państwami europejskimi i powstanie dwóch sojuszy wojskowych, stało się oczywiste, że pojawia się szansa na wolną Polskę.

Stanisław Bagieński, Rozbrajanie Niemców przed Komendą Główną na Placu Saskim w Warszawie

Ta kalkulacja popchnęła zachowawcze i ostrożne stronnictwo krakowskich „Stańczyków” do poparcia inicjatywy zbrojnej socjalisty Józefa Piłsudskiego, w wyniku czego powstała pierwsza od 1831 roku oficjalna polska armia - Legiony Polskie. To oficerowie i żołnierze Legionów stanowiąc będą fundament przyszłego polskiego wojska, a także formacji granicznych odrodzonej Ojczyzny.

Dokładnie takimi samymi rachubami kierowali się Roman Dmowski i Ignacy Paderewski angażując się do podobnych działań po stronie Ententy (Rosja, Wlk. Brytania, Francja), gdzie powstały m.in. Legion Puławski, czy „Błękitną Armie” Józefa Hallera.

Działania tej trójki oraz powiązanych z nimi wojskowych i polityków spowodowały, że gdy sytuacja na frontach oraz narastający bunt społeczny przeciw wojnie doprowadziły do rozpadu państw zaborczych, Polska dysponowała nie tylko wyszkoloną i doświadczoną w boju kadrą dowódczą i rzeszami żołnierzy-weteranów, ale także mającymi znakomite kontakty i obytymi w świecie dyplomatami i politykami.

Leon Prauziński, Powstanie Wielkopolskie (pocztówka)

Proces odzyskiwania Niepodległości oznaczał nie tylko odbudowę władz, siły zbrojnej i służby dyplomatycznej odrodzonego państwa, ale także walkę o jego geograficzny kształt i granice. Walka ta zaczęła się na długo przed 11 listopada 1918 roku, z chwilą ukonstytuowania się 19 października 1918 r. Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego. 30 października, po rozbrojeniu wojsk austriackich w Krakowie ustanowiono polską władzę w zachodniej Małopolsce, a dzień później zaczęły się polsko-ukraińskie walki o Lwów.

Już po 11 listopada tuż przed Bożym Narodzeniem rozpoczęło się Powstanie Wielkopolskie, a w maju 1919 roku wybuchło pierwsze Powstanie Śląskie.

Wojciech Kossak, Bitwa pod Górą Świętej Anny

Ustalanie granic, w większości przypadków w drodze konfliktów zbrojnych i - na ogół wygranych - powstań, trwało na wchodzie do 1921 roku, kiedy Traktat Ryski ustalił polską granicę ze Związkiem Sowieckim, zaś na zachodzie do lipca 1922 roku kiedy Wojsko Polskie oficjalnie wkroczyło na Górny Śląsk.

Równocześnie z walkami o ustalenie granic rozpoczęła się historia formacji granicznych II Rzeczypospolitej, którą 1 października 1939 roku zakończyła dopiero bitwa Zgrupowania KOP z Armią Czerwoną pod Wytocznem.